

اقتصاد گیگ خاور میانه رکورد می زند

رشد سریع اقتصاد مستقل در عربستان، امارات و مصر فرصت ها و چالش های شغلی جدیدی ایجاد کرده است

مریم حسینی

روزنامه نگار

“

فریلنسینگ و پروژه های موقت، مسیر اشتغال سنتی را در منطقه به چالش کشیده و نوآوری را شتاب بخشیده است

خاورمیانه و شمال آفریقا در آستانه تحولی بنیادین در بازار کار قرار دارند؛ تحولی که ستون های سنتی استخدام را به لرزه درآورده و فریلنسینگ، کارهای پلتفرمی و پروژه ای را به ارکان جدید اقتصاد تبدیل کرده است. جمعیتی جوان، مسلط به فناوری و مواجه با فشارهای بیکاری، اکنون گزینه های سنتی شغلی را کنار گذاشته و به سمت شیوه های مستقل و انعطاف پذیر کار گرایش یافته اند. این روند، اقتصاد گیگ را به موتور نوآوری، کارآفرینی و فرصت آفرینی بدل کرده و مسیر اشتغال در منطقه را بازتعریف می کند، اما همزمان با چالش های جدی روبه روست: ناپایداری درآمد، فقدان حمایت های اجتماعی و قوانین ناکافی، نگرانی های ساختاری را برای کارگران و سیاست گذاران ایجاد کرده است. اصطلاح «گیگ» که روزگاری در موسیقی به اجراهای کوتاه مدت اشاره داشت، امروز نماد کارهای پروژه ای و موقت است که در آن انعطاف پذیری بر استمرار شغلی ارجحیت دارد. پلتفرم های دیجیتال، از تاکسی های اینترنتی گرفته تا پلیکیشن های تحویل کالا و بازارهای فریلنسری، این مدل را ممکن ساخته اند و مزایایی چون چابکی اقتصادی، فرصت های کسب و کارهای خرد و دسترسی سریع به نیروی متخصص را فراهم می آورند. با این حال، فقدان امنیت شغلی، حقوق نابرابر و رفتار ناعادلانه، وجه دیگر این مدل اقتصادی است که دولت ها را به بازنگری در سیاست ها و طراحی چارچوب های هوشمند قانونی و حمایتی واداشته است.

در خاورمیانه، این جریان با سرعتی چشمگیر در حال گسترش است. سهم منطقه از بازار جهانی گیگ تا سال ۲۰۲۴ بیش از ۷ درصد گزارش شده و اقتصادهای نوآورانه ای چون عربستان سعودی و امارات، با معرفی وبسایتهای فریلنسری، برنامه های مهارت آموزی و مقررات هدفمند، این بخش را به ستون اصلی اقتصاد دیجیتال خود بدل کرده اند. در مصر، رشد سریع این بازار همزمان با ساختار نیمه رسمی اقتصاد و محدودیت های قانونی، تعادل میان فرصت و امنیت را به چالش کشیده است. با وجود این دستاوردها، اقتصاد گیگ هنوز به ظرفیت واقعی خود نرسیده است. شکوفایی پایدار تنها با نسل جدیدی از اصلاحات دولتی امکان پذیر خواهد بود؛ اصلاحاتی که نه تنها رشد پلتفرم ها را تقویت کنند، بلکه پایه ای مستحکم و حمایت گر برای نیروی کار مستقل ایجاد کنند؛ نیروی کاری که اکنون نقش تعیین کننده ای در اقتصاد دیجیتال خاورمیانه ایفا می کند.

فرصت و چالش در بازار کار خاورمیانه

مدل های نوین اشتغال که آزادی و انعطاف را جایگزین استخدام سنتی می کند، به سرعت در حال تحول بازار کار در خاورمیانه و شمال آفریقا است. فریلنسینگ، پروژه های موقت و کارهای پلتفرمی نه تنها دسترسی به فرصت های متنوع و افزایش درآمد را برای کارگران فراهم کرده اند، بلکه کسب و کارها را به نیروی متخصص و چابک نزدیک ساخته و بهره وری را ارتقا داده اند. این تحول، به ویژه برای جوانان و کارآفرینان، پنجره ای تازه به دنیای اشتغال باز کرده و مسیر نوآوری و کارآفرینی را هموار کرده است. با این حال، اقتصاد گیگ یک تیغ دولبه است. کارگران با ناپایداری درآمد، فقدان

حمایت اجتماعی و حقوق نابرابر روبه روستند و شرکت ها نیز با چالش های حقوقی، مدیریت نیروی پراکنده و حفظ تخصص مواجه اند. بقای پایدار این مدل مستلزم چارچوب قانونی عادلانه، حمایت های اجتماعی و سیاست های تنظیم گری هوشمند است که بتواند هم نوآوری را حفظ کرده و هم امنیت شغلی و رفاه نیروی کار را تضمین کند. در خاورمیانه و شمال آفریقا، اقتصاد گیگ اکنون در میانه دگرگونی بزرگ بازار کار قرار دارد. جمعیت جوان، نرخ بالای بیکاری و دسترسی گسترده به اینترنت و تلفن همراه، کارهای پروژه ای و پلتفرمی را جذاب تر از استخدام سنتی کرده است. همه گیری کرونا نیز با عادی سازی دور کاری، مسیر گسترش مدل های انعطاف پذیر را هموار ساخت و فرصت های بیشتری برای کارگران مستقل فراهم آورد.

پلتفرم های دیجیتال، از بازیگران جهانی مانند Upwork و Freelancer تا نمونه های منطقه ای چون Nabbesh و Ureed، رشد چشمگیری داشته اند. تنها در سال ۲۰۲۳، ثبت نام فریلنسرها ۱۴۲ درصد افزایش یافته و بیشترین تقاضا در حوزه هایی مانند برنامه نویسی، بازاریابی دیجیتال، تولید محتوا و فین تک مشاهده شده است. سازمان بین المللی کار رشد سالانه اقتصاد گیگ در منطقه را حدود ۱۴ درصد برآورد می کند و پیش بینی می شود ارزش آن تا پایان ۲۰۲۵ به ۳۰ میلیارد دلار برسد. بازار اقتصاد گیگ در خاورمیانه و آفریقا در سال ۲۰۲۴ بیش از ۱۱ میلیارد دلار ارزش گذاری شده است. آفریقای جنوبی با رشد ۱۸ درصدی سریع ترین جهش را تجربه کرده، در حالی که کشورهای دیگر منطقه رشدی متوسط دارند. این داده ها نشان می دهد اقتصاد گیگ در منطقه مجموعه ای متنوع از فرصت ها و سطوح بلوغ متفاوت را تجربه می کند و هنوز جای رشد و نهادینه شدن چارچوب های قانونی و حمایتی دارد تا به ستون اصلی بازار کار آینده تبدیل شود.

شتاب دیجیتال و اقتصاد مستقل

در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، اقتصاد گیگ با سرعتی چشمگیر در حال رشد است و عربستان سعودی در این میان نقش پیشرو را ایفا می کند. تحول بازار کار در این کشور مستقیماً با «چشم انداز ۲۰۳۰» و روند سریع دیجیتالی شدن گره خورده است. تقاضا برای کارهای انعطاف پذیر، به ویژه در حوزه فناوری اطلاعات، بازاریابی دیجیتال و خدمات تحویل، به طور قابل توجهی افزایش یافته و درهای تازه ای را برای فریلنسرها و کسب و کارهای نوپا گشوده است.

تا پایان سال ۲۰۲۴، بیش از ۲.۲۵ میلیون سعودی در پلتفرم رسمی فریلنسری ثبت نام کرده اند و فعالیت های آنان ارزشی نزدیک به ۷۲.۵ میلیارد ریال سعودی (۱۹ میلیارد دلار) خلق کرده است؛ رقمی که تقریباً ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی عربستان در سال ۲۰۲۳ را شامل می شود. این نیروی کار عمدتاً جوان و تحصیل کرده است؛ ۶۲ درصد دارای مدرک کارشناسی بوده و اکثریت در گروه سنی ۲۵ تا ۳۴ سال قرار دارند. نسلی که نه تنها ارزش انعطاف پذیری را درک می کند، بلکه موتور نوآوری و پیشرفت دیجیتال کشور به شمار می رود و اقتصاد مستقل را به سمت رشد پایدار هدایت می کند.

امارات: پایگاه نیروی کار دیجیتال

در امارات، به ویژه دبی، اقتصاد گیگ به ستون اصلی نیروی کار آینده محور بدل شده است. بیش از ۱۰ درصد نیروی کار این کشور را فریلنسرها، مشاوران و کارکنان پاره وقت تشکیل می دهند و در سه سال گذشته، بخش صنایع خلاق رشد ۷۰ درصدی نیروی فریلنسری را تجربه کرده است.

پیش بینی می شود اقتصاد گیگ با نرخ سالانه ۱۷ درصد، به یکی از محرک های کلیدی اقتصاد تبدیل شود. زیرساخت دیجیتال پیشرفته، رویکرد نوآورانه دبی و نیاز فزاینده به مهارت های جدید در عصر هوش مصنوعی، این کشور را به یکی از مراکز اصلی فریلنسینگ در حوزه فناوری، رسانه، طراحی و خدمات حرفه ای مبدل ساخته است.

تغییرات پساکرونا روند رشد اقتصاد گیگ را شتاب داده و این مدل اشتغال، ستون مهمی در ساختار اقتصادی متعطف و تاب آور امارات محسوب می شود، جایی که نوآوری، انعطاف و فرصت های شغلی همزمان با هم پیش می روند.

مصر: جهش مستقل نیروی کار

در مصر، اقتصاد گیگ با شتابی قابل توجه در حال گسترش است و ترکیبی از فشارهای اقتصادی، دیجیتالی شدن و تغییر الگوهای کاری محرک این رشد به شمار می رود. افزایش بیکاری، ارزش بالای درآمدهای مکمل و رواج کارهای پلتفرمی، فریلنسینگ را به گزینه ای حیاتی برای جوانان و زنان به ویژه زنان دارای مسئولیت های خانوادگی تبدیل کرده است. بیش از دو میلیون مصری اکنون در اقتصاد گیگ فعال اند و کشور در میان پنج بازار برتر جهان در رشد فریلنسری قرار دارد. درآمد فریلنسرها ی مصری بر اساس شاخص Payoneer سالانه ۲۲ درصد افزایش یافته است.

با این حال، اقتصاد گیگ مصر با چالش های ساختاری جدی روبه روست. حدود ۶۴ درصد از کارگران در فعالیت های غیررسمی مشغول اند و ۲۱ درصد کارشان نامنظم است؛ وضعیتی که آنها را در معرض بی ثباتی درآمد و فقدان حمایت قانونی قرار می دهد.

کمبود زیرساخت دیجیتال، دسترسی محدود به پلتفرم های بین المللی و نبود سیاست های مالیاتی مناسب، موانع توسعه پایدار این بخش به شمار می روند. کارشناسان معتقدند که تحقق پتانسیل کامل اقتصاد گیگ نیازمند قوانین شمول پذیر، زیرساخت دیجیتال قوی تر و نظام حمایتی هدفمند است تا امنیت و ثبات لازم برای نیروی کار فراهم شود و اقتصاد مستقل به موتور رشد پایدار بدل شود.

تعادل میان نوآوری و حمایت

اقتصاد گیگ در خاورمیانه امروز فراتر از گسترش صرف پلتفرم های دیجیتال است و با مداخلات دولت ها و سیاست های راهبردی گره خورده است؛ سیاست هایی که تلاش می کنند میان انعطاف پذیری و ثبات شغلی تعادل برقرار کنند. رشد این بخش دیگر تنها هدفمند به توسعه بازار نیست؛ بلکه بخشی از استراتژی های کلان توسعه ملی و چشم اندازهای بلندمدت کشورها محسوب می شود.

در عربستان سعودی، اقتصاد گیگ بخشی جدایی ناپذیر از برنامه «چشم انداز ۲۰۳۰» است. دولت با ادغام پلتفرم هایی مانند «مرسول» و «حراج» در ساختار رسمی، صدور مجوزهای فریلنسری و تعریف قراردادهای ساختارمند، تلاش کرده بازار کار مستقل را قانونمند کند. سامانه QIWA با تأیید هویت و اهداف بومی سازی، شفافیت و فضای رقابتی را تقویت کرده است؛ با این حال، فریلنسرها هنوز از بیمه بیکاری، خدمات بازنشستگی و مزایای پایه محروم اند و درآمدشان در معرض نوسان و ریسک های بلندمدت قرار دارد.

در امارات متحده عربی، اقتصاد گیگ با افق بلندپروازانه UAE Centennial 2071 همگام است. صدور ویزای فریلنسری، ایجاد مناطق آزاد تخصصی و زیرساخت دیجیتال پیشرفته، این کشور را به مقصدی جذاب برای استعداد های جهانی تبدیل کرده است. با وجود این، تمرکز بیشتر بر جذب نیروی متخصص خارجی است و بسیاری از کارگران پلتفرمی هنوز فاقد پوشش های اجتماعی جامع هستند. اینترنت پرسرعت، خدمات دولتی هوشمند و سیستم های پرداخت دیجیتال، همراه با فضا های کار اشتراکی و بازارهای بین المللی، رشد اقتصاد گیگ و پویایی اقتصادی شهری را تقویت کرده

است. در مصر، وضعیت متفاوت است و سایه سنگین بازار غیررسمی همچنان مانع اصلی است. بیش از ۶۰ درصد نیروی کار در بخش غیررسمی فعالیت می کنند و بسیاری از فریلنسرها از پوشش قانونی، نظام مالیاتی و بیمه اجتماعی بی بهره اند. دولت با طرح هایی مانند «ابتکار فریلنسینگ» و دور کاری» و ایجاد مراکز نوآوری، مهارت آموزی

و اتصال فریلنسرها را تقویت کرده، اما کارشناسان معتقدند گذار به اصلاحات ساختاری، ساده سازی ثبت نام، تدوین مالیات های متناسب و پیوند میان اقتصاد گیگ و بخش رسمی، تنها راه تضمین امنیت شغلی و بهره وری پایدار است.

اقتصاد گیگ در خاورمیانه فرصتی طلایی برای نوآوری و رشد اقتصادی فراهم کرده، اما بدون چارچوب های قانونمند و پوشش اجتماعی مناسب، پایداری آن با چالش جدی مواجه خواهد بود و تعادل میان آزادی اقتصادی و حمایت از نیروی کار، کلید موفقیت آینده این بخش است.

معمای بازار کار مستقل

در خاورمیانه، اقتصاد گیگ به سرعت در حال گسترش است و فرصت های نوآوری و کارآفرینی را برای جوانان و نیروی کار مستقل فراهم کرده است. با این حال، یک چالش مشترک در سه کشور پیشرو—امارات، عربستان سعودی و مصر—بروز کرده: چگونه می توان فضای انعطاف پذیر کار را با حمایت اقتصادی و امنیت شغلی ترکیب کرد. بدون چارچوب های قانونمند و سیاست های حمایتی، اقتصاد گیگ هرچقدر هم پویاتر باشد، با ریسک بی ثباتی درآمد و فقدان امنیت روبه روست. امارات در جذب استعداد های جهانی موفق بوده، اما نیازمند ایجاد نظام مزایای قابل انتقال و چارچوب حقوقی روشن برای همه فریلنسرهاست تا شفافیت و ثبات اقتصادی افزایش یابد. عربستان سعودی، با ادغام پلتفرم ها در برنامه «چشم انداز ۲۰۳۰»، باید شبکه ای برای بیمه بیکاری، بازنشستگی و حمایت های اجتماعی فراهم کند تا کارگران مستقل در برابر نوسانات درآمدی مصون بمانند. مصر، جایی که بخش بزرگی از

اقتصاد غیررسمی است، باید فریلنسرها را در نظام قانونی و مالیاتی ادغام کند؛ اقدامی که هم امنیت شغلی را تقویت می کند و هم ظرفیت درآمدی دولت را ارتقا می دهد. اقتصاد گیگ، اگرچه محرک نوآوری و فرصت سازی است، بدون قوانین جامع و حمایت های اجتماعی کافی پایدار نخواهد بود. تدوین چارچوب های تنظیم گری هوشمند، پوشش های اجتماعی فراگیر و سیاست های حمایتی هدفمند، کلید تبدیل این بخش به موتور رشد پایدار و تاب آور بازار کار خاورمیانه است.

Market Size (USD Million, 2024)

Middle East & Africa (Total)	11,224.9
GCC Countries	4,804.26
Egypt	1,178.61
South Africa	1,773.53
Turkey	965.34
Nigeria	1,178.61
Rest of MEA	1,324.54

